

Correctievoorschrift HAVO

2008

tijdvak 2

economie 1,2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 60 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken.

Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

De werkgelegenheid verandert met

$$-450.000 - 110.000 + 400.000 + 90.000 = -70.000 \text{ personen.}$$

Er is sprake van een afname van de werkgelegenheid.

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{500.000}{7.500.000 + 500.000} \times 100\% = 6,25\%$$

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 punten toekennen.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat als uitkeringsgerechtigden betaald werk vinden het totaal benodigde bedrag aan uitkeringen daalt / het aantal premiebetalers stijgt.

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

het getal 110.000 bij pijl E

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat er sprake is van een afname van het aantal personen met betaald werk dat door arbeidsongeschiktheid buiten de beroepsbevolking gaat vallen.

Opmerking

Een antwoord via een andere pijl kan ook juist zijn.

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat werklozen minder kans hebben op een baan doordat er verdringing plaatsvindt door (voormalig) arbeidsongeschikten.

Opgave 2

6 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een verschil in loonkosten waardoor de productiekosten in het ene land hoger zijn dan in het andere land.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een verschil in arbeidsproductiviteit / schaalvoordelen waardoor de productiekosten in het ene land hoger zijn dan in het andere land.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om een verschil in transportkosten waardoor de productiekosten in het ene land hoger zijn dan in het andere land.

7 maximumscore 2

blikje cola

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{liter melk} \quad \frac{1,34}{0,52} = 2,58$$

$$\text{Big Mac} \quad \frac{3,10}{2,11} = 1,47$$

$$\text{blikje cola} \quad \frac{1,18}{0,33} = 3,58$$

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$€ 11.498 \times 1,285 \times 1,19 = € 17.582,17$$

Opgave 3

9 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om investeringen.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om consumptie.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om import.

10 maximumscore 2

afgeremd

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat het consumentenvertrouwen is gedaald waardoor de consumptieve bestedingen kunnen afnemen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat door de groei van de totale bestedingen de productiecapaciteit tekort kan schieten waardoor er (bestedings)inflatie ontstaat.
- Een antwoord waaruit blijkt dat door de groei van de werkgelegenheid de arbeidsmarkt is verkraapt hetgeen tot hogere loonstijgingen leidt waardoor er (kosten)inflatie ontstaat.

Opgave 4

12 maximumscore 6

a De wijze waarop een rentedaling de productiegroei beïnvloedt, is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

Doordat geld lenen goedkoper wordt / sparen minder aantrekkelijk wordt, worden de binnenlandse bestedingen in ons land en daarmee de productiegroei gestimuleerd.

b Het gevolg van het verdwijnen van wisselkoersschommelingen voor de export is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

De zekerheid over de opbrengst van de export neemt toe waardoor de export wordt gestimuleerd / de verzekeringspremie tegen wisselkoersrisico's vervalt, waardoor de exportprijzen kunnen dalen hetgeen de export stimuleert.

Het gekozen aspect is correct uitgewerkt.

Te denken valt aan:

- 1 Door een waardevermindering van onze munt wordt de import van ons land duurder waardoor het prijspeil zal stijgen.
- 2 Door een efficiëntere internationale arbeidsverdeling wordt de (kost)prijs van producten lager en krijgen de consumenten in ons land de beschikking over goedkopere producten.
- 3 Door lagere rente-uitgaven over de staatsschuld ontstaat er bij de overheid meer financiële ruimte voor andere uitgaven zoals overheidsinvesteringen.

Indien de onderdelen van het betoog niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis

–1

Opmerking

Noteer voor elk onderdeel/aspect 0, 1 of 2 punten:

0 → (vrijwel) geheel fout

1 → bij twijfel

2 → (vrijwel) geheel goed

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 5

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de stijging van de loonkosten wordt afgeremd, waardoor bedrijven meer winst zullen maken en de overheid meer vennootschapsbelasting ontvangt.

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat als de koopkracht van de lonen daalt, de consumptieve bestedingen kunnen dalen waardoor de groei van de productie afneemt.

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- De afname van het tekort:

$2 \times 0,2\%$ van € 469 miljard =	€ 1,876 miljard	1
Geschrapte bezuinigingen	<u>€ 1,5 miljard</u>	
- Het overheidstekort daalt met € 0,376 miljard 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{111 - 105}{105} \times 100\% = 5,7\%$$

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

De stijging bedraagt $105,7 \times 1,047 - 100 = 10,7\%$.

18 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat de arbeidsproductiviteit in Nederland minder steeg dan in Duitsland.

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{135 + 215}{1.520,8} \times 100\% = 23,0\%$$

20 maximumscore 2

kleiner

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Een verklaring waaruit blijkt dat de nationale bestedingen kleiner dan het bbp zijn.
- Een verklaring waaruit blijkt dat de import $58 - (100 - 95,1) = 53,1\%$ van het bbp bedraagt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 7

- 21 maximumscore 2**
 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
 Een antwoord waaruit blijkt dat de procentuele afzetsdaling kleiner is dan de procentuele prijsstijging.
- 22 maximumscore 2**
 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
 Een antwoord waaruit blijkt dat een hogere prijs tot een lagere afzet en productie leidt waardoor de kosten die direct in verband staan met de productie kunnen dalen.
- 23 maximumscore 2**
 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 De break-even afzet ligt bij 750 verhuizingen; voordat er winst gemaakt wordt, duurt het $\frac{750}{250} = 3$ jaar.
- 24 maximumscore 2**
- “Om soepeler nieuw vermogen aan te trekken, moet de ondernemingsvorm van het bedrijf worden omgezet van een eenmanszaak naar een besloten vennootschap (bv)” 1
 - Uit de toelichting moet blijken dat de bv nu aansprakelijk is / een (mede)eigenaar van een bv (in het algemeen) slechts risico loopt over het (individueel) ingebrachte vermogen 1
- 25 maximumscore 2**
 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
 Een antwoord waaruit blijkt dat het verhuisbedrijf een extra product gaat aanbieden, zoals het verhuizen van gezinnen en bedrijven / het uitvoeren van koeriersdiensten.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door technische vernieuwingen productieprocessen ingewikkelder worden waardoor er hogere opleidingseisen worden gesteld aan het (bedienend) personeel.

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de concurrentiepositie van Nederlandse producten die met laaggeschoolde arbeid zijn vervaardigd verslechtert, waardoor de vraag naar laaggeschoolde arbeid in Nederland daalt.

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een toename van de vraag naar hoog opgeleide arbeidskrachten gepaard gaat met een vrijwel gelijkblijvend aanbod van hoog opgeleide arbeidskrachten waardoor de arbeidsmarkt voor hoogopgeleiden steeds krappert wordt.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 20 juni naar Cito.